

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ – ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА

Одлуком Наставно-научног већа Универзитета у Београду – Правног факултета, донетом на седници од 30. марта 2026. године, одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње Фарназ Салими, израђене на енглеском језику, под насловом: „Perspectives of the Middle East Union Formation / Перспективе стварања Блискоисточне уније“.

У том својству, Наставно-научном већу подносимо

ИЗВЕШТАЈ О ЗАВРШЕНОЈ ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

1.1. Подаци о кандидаткињи

Фарназ Салими рођена је 1992. године у северном Ирану, где је завршила основно и средње образовање, као и средњу школу у програму књижевности и друштвено-хуманистичких наука 2010. године. Исте године уписала је основне академске студије на Правном факултету Универзитета Пауаме Ноур (ПНУ) у Техерану, где је стекла диплому основних студија права.

Године 2018. преселила се у Београд ради наставка школовања на мастер академским студијама на Универзитету у Београду – Правном факултету, на студијском програму Мастер европских интеграција, на енглеском језику. Мастер рад под називом „The EU Approach to the Iranian Nuclear Crisis“ одбранила је пред комисијом у саставу: проф. др Бранко Ракић, проф. др Бојан Милисављевић и проф. др Маја Лукић Радовић. Мастер академске студије је завршила са просечном оценом 8,38.

На истом факултету је 2021. године уписала докторске академске студије, студијски програм Право, Међународноправна ужа научна област као стипендисткиња пројекта „Свет у Србији“.

У току докторских студија положила је испит из предмета Методи научноистраживачког рада и вештине са оценом 10; одбранила је приступни рад; положила први део усменог докторског испита из предмета: Међународно јавно право с оценом 9, Међународно право људских права с оценом 10 и Право европских интеграција с оценом 10; положила други део усменог докторског испита из предмета: Право међународних

организација с оценом 10 и Дипломатско и конзуларно право с оценом 10; одбранила је семинарски рад и објавила научни чланак. Просечна оцена коју је остварила је 9,83. С обзиром на то да је положила испите и испунила све обавезе предвиђене студијским програмом докторских академских студија за прву и другу годину, испунила је услов да пријави пројекат докторске дисертације, који је одбранила 20. новембра 2023. године.

Њена истраживачка интересовања обухватају међународно право, међународне односе, регионалне интеграције, глобално управљање, политику Блиског истока, људска права, као и питања мира и безбедности.

Матерњи језици су јој персијски и азербејдански, течно говори енглески језик, а поседује и радно знање класичног арапског, турског, немачког (Б1) и српског језика (Б1).

Кандидаткиња је објавила рад:

- „Iran and Saudi Arabia Conflict Causes“, *Harmonius*, бр. 1/2023, стр. 335-353.

1.2. Подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Фарназ Салими, под насловом: „Perspectives of the Middle East Union Formation / Перспективе стварања Блискоисточне уније“, садржи 228 страница, укључујући садржај, апстракт, списак скраћеница, увод, главни текст и библиографију, и обликована је у свему у складу са важећим Упутством о облику и садржају докторске дисертације која се брани на Универзитету у Београду од 13. 11. 2019. године.

Дисертација је написана на енглеском језику под менторством проф. др Бранка Ракића.

Текст је подељен у шест поглавља:

1. Преглед Блиског истока
2. Потреба за стварањем Блискоисточне уније
3. Капацитети и предности за стварање Блискоисточне уније
4. Препреке стварању Блискоисточне уније и стратегије за њихово превазилажење
5. Постојећи оквир Блискоисточне уније
6. Сукоб цивилизација! Научно предвиђање или извршни пројекат?!

Свако поглавље завршава се кратким резимеом, док је дисертација заокружена општим закључком који обухвата целокупну расправу. Списак литературе обухвата 35 страница и укључује изворе на енглеском, персијском, арапском и турском језику, као и мањи број извора на другим језицима, попут шпанског. Литература је разврстана у следеће категорије: књиге, чланци, документи Уједињених нација, тезе и дисертације, остали извори, корисни линкови и филмови.

У складу са Правилником о поступку провере оригиналности докторских дисертација које се бране на Универзитету у Београду од 20.06.2018. године, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ проверила је оригиналност докторске дисертације

коришћењем софтвера *iThenticate*. Индекс сличности износи 10%, а утврђене појединачне сличности са другим објављеним текстовима износе у три случаја 1% и у свим осталим случајевима мање од 1%. Ментор проф. др Бранко Ракић је, на основу увида у извештај, дао позитивну оцену докторске дисертације, утврдивши да је наведени индекс сличности последица цитирања, библиографских података, упућивања на правне прописе, коришћења општих места и података и библиографских података о коришћеној литератури, што је у складу са чланом 9. Правилника.

2. Предмет и циљ дисертације

Докторска дисертација испитује перспективе стварања Блискоисточне уније (*Middle East Union*) као оквира за регионалну сарадњу, стабилност и одрживи развој. Истраживање анализира историјску позадину, политичке околности, економски потенцијал и структурне изазове повезане са регионалним интеграцијама на Блиском истоку.

Анализа у дисертацији комбинује квалитативне компаративне студије случаја и интердисциплинарне методе, чиме се обезбеђује да процена Блискоисточне уније буде заснована како на емпиријским доказима, тако и на теоријским оквирима, што додатно потврђује оригиналност и научни допринос истраживања.

Главни циљ дисертације јесте процена изводљивости успостављања Блискоисточне уније и идентификовање политичких, институционалних и социоекономских фактора који могу подстицати или отежавати такав процес. Посебна пажња посвећена је анализи постојећих регионалних организација и иницијатива на Блиском истоку, као и компаративним увидима изведеним из искустава других регионалних унија, као што су Европска унија (ЕУ), Афричка унија (АУ), Асоцијација држава југоисточне Азије (АСЕАН), Организација америчких држава (ОАС) и Унија јужноамеричких нација (УСАН/УНАСУР).

Дисертација даље разматра унутрашње капацитете региона, укључујући економске ресурсе, културне сличности и геополитички значај, као и главне препреке интеграцији, попут регионалних сукоба, политичке фрагментације и спољнополитичких утицаја. У том контексту, истраживање разматра потенцијалне стратегије и институционалне оквире који би могли допринети превазилажењу ових препрека и јачању регионалне сарадње.

Кроз ову анализу, дисертација има за циљ да допринесе академским расправама о регионалним интеграцијама и да понуди концептуални оквир за разумевање могућег настанка Блискоисточне уније у ширем систему савремених међународних односа.

3. Основне хипотезе од којих се полазило у истраживању

Истраживање се заснива на општој хипотези да стварање Блискоисточне уније представља изводљив и потенцијално ефикасан оквир за јачање регионалне међудржавне сарадње, унапређење мира и стабилности, као и подршку одрживом политичком и социоекономском развоју држава Блиског истока. Упркос дугој историји сукоба у региону,

политичкој фрагментацији и спољним утицајима, студија полази од претпоставке да Блиски исток поседује значајне структурне, културне и економске капацитете који могу представљати основу за регионалну интеграцију.

Прецизније, истраживање је вођено низом комплементарних хипотеза. Прво, полази се од претпоставке да Блиски исток, захваљујући географској близини, заједничким историјским искуствима, културним и цивилизацијским везама, као и значајним економским ресурсима, поседује објективни потенцијал за успостављање регионалне уније. Друго, истраживање претпоставља да главне препреке таквој интеграцији не представљају структурна ограничења, већ пре свега политички сукоби, геополитичка ривалства и утицај спољашњих актера на регионална питања. Треће, дисертација полази од претпоставке да компаративна искуства других регионалних унија, посебно Европске уније (ЕУ), Афричке уније (АУ), Асоцијације држава југоисточне Азије (АСЕАН), Организације америчких држава (ОАС) и Уније јужноамеричких нација (УСАН/УНАСУР), пружају вредне институционалне и политичке моделе који могу послужити као смернице за могуће формирање Блискоисточне уније.

Коначно, студија се заснива на хипотези да постепена институционална сарадња, мере изградње поверења и јачање механизма регионалног дијалога могу представљати реалне кораке ка дубљој регионалној интеграцији на Блиском истоку. У том контексту, истраживање, такође, полази од претпоставке да теоријски приступи као што су теорија демократског мира (*DPT*), теорија економског мира (*EPT*), теорија безбедносне заједнице (*SCT*), као и институционалистичке перспективе хармонизације политика, представљају важне аналитичке оквире за разумевање начина на који се регионална сарадња може развијати и како се постојеће политичке тензије и сукоби на Блиском истоку могу постепено ублажити кроз институционализовану сарадњу и међузависност. У том смислу, концепт Блискоисточне уније разматра се не само као теоријска конструкција, већ као потенцијални дугорочни оквир за решавање регионалних изазова и унапређење колективне стабилности и развоја. Наведене хипотезе проверавају се кроз квалитативне компаративне студије случаја и интердисциплинарну анализу, чиме се обезбеђује да резултати истраживања буду емпиријски утемељени и да пруже оригиналне увиде у проучавање регионалних интеграција на Блиском истоку.

4. Кратак опис садржаја дисертације

Поглавље I, „Преглед Блиског истока“, пружа концептуалну и аналитичку основу истраживања. У овом поглављу разматра се значење и развој појма „Блиски исток“, његове географске и демографске карактеристике, као и историјски процеси који су обликовали регион. Посебна пажња посвећена је појави национализма, утицају великих глобалних и регионалних сукоба, као и савременим ратовима у региону. Поглавље такође уводи хипотезу о формирању Блискоисточне уније и разматра компаративне моделе регионалне интеграције, укључујући Афричку унију (АУ), Европску унију (ЕУ), Асоцијацију држава

југоисточне Азије (АСЕАН), Организацију америчких држава (ОАС) и Унију јужноамеричких нација (УСАН/УНАСУР).

Поглавље II, „Неопходност формирања Блискоисточне уније“, анализира политичке, економске и институционалне разлоге који регионалну интеграцију на Блиском истоку чине пожељном. У овом поглављу разматра се потенцијална улога регионалне сарадње у смањењу конфликта, подстицању економских реформи и јачању демократског управљања, људских права, мира и стабилности у државама чланицама. Такође се процењују шире импликације формирања Блискоисточне уније за Европу и међународну заједницу, нарочито у вези са миграцијама, енергетском безбедношћу и глобалном стабилношћу.

Поглавље III, „Капацитети и предности формирања Блискоисточне уније“, фокусира се на структурне капацитете који могу подржати регионалну интеграцију на Блиском истоку. Анализирају се културне, верске, језичке, економске и политичке сличности међу државама региона, као и расположивост стратешких ресурса попут енергије, природног богатства и људског капитала. Поглавље, такође, разматра геополитички и економски значај кључних регионалних актера, укључујући државе Персијског залива, Иран, Саудијску Арабију, Турску и Египат, наглашавајући њихову потенцијалну улогу у подршци регионалној интеграцији.

Поглавље IV, „Препреке формирању Блискоисточне уније и стратегије за њихово превазилажење“, бави се главним политичким, друштвеним и геополитичким баријерама регионалне интеграције. У овом поглављу анализирају се унутрашњи изазови попут етничких и секташких подела, као и спољашњи фактори, укључујући страну интервенцију и геополитичка ривалства. Поред тога, разматрају се различити теоријски приступи који могу допринети превазилажењу ових препрека, укључујући теорију демократског мира (*DPT*), теорију економског мира (*EPT*), теорију безбедносне заједнице (*SCT*), као и институционалистичке приступе усклађивању јавних политика.

Поглавље V, „Постојећи оквир Блискоисточне уније“, даје преглед постојећих регионалних институција и иницијатива које могу представљати потенцијалне темеље будуће интеграције. Анализирају се политичке организације, економске и финансијске институције, механизми сарадње у области одбране и безбедности, као и образовне и културне институције које делују у региону. Кроз ову анализу процењује се у којој мери постојећи регионални оквири могу допринети постепеном развоју интегрисаније регионалне структуре.

Поглавље VI, „Сукоб цивилизација! Научно предвиђање или извршни пројекат?!“, критички разматра теоријске и политичке импликације тезе о „Сукобу цивилизација“ и њен утицај на међународне односе и регионалну динамику на Блиском истоку. У овом поглављу анализира се како овакви наративи могу допринети етнизацији и секташизацији политике. Као контрапункт овој тези, уводи се и концепт „дијалога међу цивилизацијама“, који је првобитно предложио бивши председник Ирана Мохамад Хатами, као алтернативни интелектуални и дипломатски приступ заснован на дијалогу и сарадњи

међу цивилизацијама, уз наглашавање међусобног разумевања, интеркултурног дијалога и мирне коегзистенције друштава. Поглавље даље разматра приступе засноване на дијалогу и сарадњи међу цивилизацијама и закључује наглашавањем значаја дипломатије усмерене на дијалог као потенцијалног пута ка већој регионалној сарадњи.

Дисертација се завршава свеобухватном синтезом резултата истраживања и износи завршне закључке о перспективама, изазовима и потенцијалним импликацијама успостављања Блискоисточне уније у ширем оквиру савремених међународних односа. Свако поглавље дисертације садржи посебан закључак у којем се сумирају његови главни налази, док завршни део дисертације доноси општи закључак који интегрише резултате целокупног истраживања и наглашава укупне импликације студије.

Заједно, ова поглавља пружају свеобухватну основу за процену изводљивости, изазова и стратешких путева за успостављање Блискоисточне уније. Анализе су засноване на историјским подацима, политичким документима и компаративним студијама, чиме се обезбеђује емпиријска утемељеност и оригиналност истраживања.

5. Остварени резултати и научни допринос дисертације

Истраживање спроведено у овој дисертацији донело је више значајних резултата у вези са друштвеним, економским, политичким и правним перспективама формирања Блискоисточне уније. Кроз свеобухватну интердисциплинарну анализу која обједињује међународно право, регионалне студије, политичке науке, политичку економију и компаративне моделе интеграције, дисертација пружа оквир за процену како потенцијала, тако и изазова у вези са успостављањем Блискоисточне уније. Истраживање показује да трајна фрагментација Блиског истока није неизбежно стање, већ пре историјски конструисана и политички одржавана ситуација. У том смислу се аргументује да би структурисани оквир регионалне интеграције могао значајно допринети стабилизацији и трансформацији региона.

Један од централних резултата овог истраживања јесте идентификација структурних основа које би могле подржати регионалну интеграцију на Блиском истоку. Дисертација показује да, упркос политичким ривалствима и конфликтима, регион поседује бројне интегративне елементе, укључујући заједничке културне и верске традиције, међусобно повезана историјске искуства, упоредиве правне структуре, економску комплементарност, као и значајне енергетске и природне ресурсе. Ове заједничке карактеристике могу представљати потенцијалну основу за постепено формирање кооперативног регионалног оквира, сличног онима развијеним у другим деловима света.

Методолошки посматрано, дисертација примењује квалитативни истраживачки приступ, заснован пре свега на компаративним студијама случаја регионалних интеграционих иницијатива у свету, укључујући Европску унију (ЕУ), Афричку унију (АУ), Асоцијацију држава југоисточне Азије (АСЕАН), Организацију америчких држава (ОАС) и

Унију јужноамеричких нација (УСАН-УНАСУР). Кроз овај компаративни оквир истраживање идентификује преносиве лекције, институционалне моделе и стратегије релевантне за Блиски исток. Овакав приступ омогућава идентификацију применљивих институционалних модела, најбољих пракси и стратешких искустава која могу бити корисна за регион. Истраживање, такође, укључује анализу докумената, кроз преглед међународних споразума, политичких докумената, извештаја регионалних организација и историјских података. Примарни извори података обухватају међународне споразуме, политичке документе, званичне извештаје регионалних организација и историјске записе, који су систематски анализирани како би се обезбедила валидност и поузданост налаза.

Ова методологија омогућава интердисциплинарну процену која комбинује перспективе међународног права, политичких наука, економије и регионалних студија како би се проценили и потенцијали и изазови повезани са формирањем Блискоисточне уније. Компаративна анализа постојећих регионалних организација показује да регионална интеграција често настаје управо у регионима који су историјски били обележени конфликтима, фрагментацијом и политичком нестабилношћу. Овај налаз указује на то да и Блиски исток, упркос постојећим разликама, поседује реалне могућности за институционализовану сарадњу.

Још један важан резултат дисертације односи се на неопходност регионалне интеграције као механизма за решавање конфликта и дугорочно изградњу мира. Истраживање показује да су многи оружани сукоби на Блиском истоку одржавани структурном несигурношћу, економским неједнакостима и одсуством институционализованих механизма регионалног дијалога и сарадње. Предлажући успостављање Блискоисточне уније, студија пружа концептуални оквир кроз који би међудржавни спорови, посреднички сукоби и етничко-секташке тензије могли постепено бити замењени институционалном сарадњом и интеракцијом заснованом на правилима. У том смислу дисертација наглашава да би регионална интеграција могла значајно допринети прекидању циклуса ратова, смањењу војних тензија и ублажавању сталне атмосфере несигурности којој су изложене популације широм региона. Таква стабилизација не би користила само друштвима Блиског истока, већ би доприносила и глобалном миру и међународној стабилности.

Дисертација даље показује да би регионална интеграција на Блиском истоку могла имати важну улогу у јачању глобалне безбедности и сузбијању међународног тероризма. Постојећа фрагментација региона створила је политичке и безбедносне вакууме који су допринели радикализацији и омогућили деловање екстремистичких група и транснационалних терористичких мрежа. Истраживање указује да би снажнија регионална сарадња у области безбедности, размене обавештајних информација, управљања границама и институционалне координације значајно унапредила капацитете држава да спрече радикализацију, разбију терористичке организације и ојачају колективну безбедност. У том смислу, предложена Блискоисточна унија могла би функционисати као регионална

безбедносна заједница способна да заједничке претње решава кроз кооперативне механизме, а не једностране војне одговоре.

Један од кључних налаза истраживања односи се и на стратешки значај Блиског истока за глобалну енергетску безбедност. Регион располаже неким од највећих светских резерви нафте, природног гаса и све значајнијих обновљивих извора енергије. Међутим, политичка нестабилност и геополитичка ривалства често су нарушавали енергетска тржишта и стварали неизвесност у глобалним ланцима снабдевања. Дисертација показује да би успостављање кооперативног регионалног оквира могло допринети стабилизацији производње енергије, бољој координацији међу државама произвођачима и обезбеђивању предвидљивијих токова енергије ка међународним тржиштима. Подстицањем сарадње у области енергетске инфраструктуре, енергетске транзиције и управљања ресурсима, Блискоисточна унија могла би имати конструктивну улогу у стабилизацији глобалног енергетског система.

Истраживање такође идентификује потенцијални допринос регионалне интеграције унапређењу људских права и хуманитарних услова на Блиском истоку. Дисертација указује да би успостављање регионалних институција, попут судских тела, механизма за заштиту људских права и оквира за координацију јавних политика, могло ојачати заштиту основних права и подстаћи већу усклађеност са међународним хуманитарним правом. Посебно се наглашава да би регионална институционализација могла допринети спречавању озбиљних кршења права, укључујући ратне злочине и злочине против човечности, кроз унапређење одговорности, транспарентности и кооперативних правних механизма. Подстицањем демократског управљања, владавине права и регионалних стандарда заштите људских права, предложена унија могла би допринети унапређењу достојанства, безбедности и благостања становништва широм региона.

Значајан резултат дисертације представља и анализа главних препрека које су историјски отежавале регионалну интеграцију на Блиском истоку. Истраживање разматра улогу секташких подела, геополитичких ривалстава, спољашњих војних интервенција, структура економске зависности и идеолошких наратива који одржавају фрагментацију региона. Посебна пажња посвећена је критичкој анализи теорија и дискурса који Блиски исток представљају као регион инхерентно неспособан за сарадњу, укључујући интерпретације повезане са тезом о сукобу цивилизација и регионалном распаду. Показујући политичку и дискурзивну природу ових наратива, студија нуди алтернативну перспективу која наглашава способност региона за сарадњу и институционални развој.

Поред тога, дисертација доприноси академској литератури предлажући низ теоријских и практичних стратегија за превазилажење препрека регионалној интеграцији. Ослањајући се на теоријске оквири као што су теорија демократског мира (*DPT*), теорија економског мира (*EPT*), Теорија безбедносне заједнице (*SCT*), институционалистички приступи и хармонизација јавних политика у оквиру регионалне сарадње, истраживање указује на могуће путеве кроз које би државе Блиског истока могле постепено изградити

међусобно поверење, ускладити политике и успоставити функционалну сарадњу у економским, политичким и безбедносним областима.

Анализа постојећих регионалних организација и иницијатива сарадње показује и да су државе региона већ деценијама свесне потребе за регионалном интеграцијом. Током времена покретане су различите иницијативе у областима монетарне и финансијске сарадње, трговине и економске координације, културне и образовне сарадње, као и одбрамбених и безбедносних аранжмана. Ови напори указују да идеја регионалне сарадње није нова, већ је дуго сматрана неопходном за решавање заједничких изазова и унапређење колективних интереса. Ипак, већина тих иницијатива остала је фрагментисана, институционално слаба и недовољно координисана. У многим случајевима њихову ефикасност додатно су ограничавале политичке поделе у региону, као и спољашњи утицаји и супротстављени геополитички интереси. Сходно томе, иако ове иницијативе представљају важне почетне кораке ка регионалној сарадњи, оне још увек нису еволуирале у свеобухватан и кохерентан оквир интеграције. Дисертација стога указује да би се таква сарадња могла значајно унапредити кроз успостављање шире регионалне уније засноване на међународном уговору, која би обезбедила институционалну кохезију, координацију политика и дугорочну стратешку оријентацију, слично интеграционим процесима у другим деловима света.

Поред теоријских доприноса, дисертација пружа и свеобухватно мапирање постојећих политичких, економских, безбедносних и културних институција на Блиском истоку, показујући да би ове организације могле представљати институционалну основу будуће регионалне уније. Анализом политичких организација, оквира економске сарадње, безбедносних аранжмана и културних иницијатива, истраживање показује да регион већ поседује почетну институционалну инфраструктуру потребну за дубљу сарадњу.

На крају, дисертација доприноси савременим дебатама у области међународних односа и међународног права оспоравајући детерминистичке наративе који односе међу цивилизацијама представљају као инхерентно конфликтне. Кроз критичку анализу тезе о „Сукобу цивилизација“ и наглашавање значаја дијалога, сарадње и институционалног развоја, студија показује да дугорочни мир на Блиском истоку захтева померање са логике конфронтације ка дипломатији заснованој на дијалогу у оквиру концепта „Дијалог међу цивилизацијама“ и кооперативног регионалног управљања. У том контексту, предложена Блискоисточна унија представља се не само као политички пројекат, већ и као шира визија трансформације регионалних односа од конкуренције и конфронтације ка сарадњи и заједничком просперитету.

У целини посматрано, резултати ове дисертације показују да формирање Блискоисточне уније, иако представља сложен и дугорочан процес, може бити реалан и потенцијално трансформативан пут за регион. Решавањем структурних узрока конфликта, подстицањем институционалне сарадње, јачањем заштите људских права, обезбеђивањем стабилности енергетског система и унапређењем регионалне безбедности, таква

иницијатива могла би значајно допринети прекидању циклуса ратова, смањењу глобалне несигурности и изградњи стабилнијег и кооперативнијег међународног поретка.

Оригиналноост ове дисертације огледа се у систематском повезивању теоријских оквира са емпиријском регионалном анализом, при чему се Блискоисточна унија не представља само као концептуална идеја, већ као остварив институционални оквир заснован на правним, политичким и друштвено-економским реалностима региона. Овај концепт представља значајну научну новину, јер је упркос својој очигледној релевантности до сада био релативно ретко истраживан, углавном због политичке осетљивости и сложености региона, што додатно наглашава научни допринос ове дисертације.

6. Закључак

Дисертација показује да формирање Блискоисточне уније представља изводив и трансформативан оквир за регионалну сарадњу, стабилност и одрживи развој. Упркос дуготрајним сукобима, политичкој фрагментацији и спољним утицајима, Блиски исток поседује значајне културне, историјске, економске и институционалне капацитете који би могли подржати интеграцију.

Студија истиче да регионална интеграција може:

- смањити оружане сукобе, војне тензије и регионалну нестабилност, доприносећи дугорочном миру.
- ојачати заштиту људских права и поштовање међународног хуманитарног права, спречавајући ратне злочине и злочине против човечности.
- побољшати енергетску безбедност кроз координисано управљање нафтом, гасом и обновљивим ресурсима, што користи и региону и глобалној заједници.
- унапредити регионалну и глобалну безбедност омогућавајући кооперативне механизме за борбу против тероризма и транснационалних претњи.
- пружити оквир за усклађивање политика и институционализовану сарадњу у економским, политичким, одбрамбеним и културним доменима.

Дисертација, такође, идентификује структуралне, политичке и дискурзивне препреке интеграцији, укључујући сектарске поделе, геополитичке ривалитете, спољне интервенције и фрагментисане регионалне иницијативе. Позивањем на упоредна искуства других регионалних унија и теоријске приступе као што су теорија демократског мира (*DPT*), теорија економског мира (*EPT*), теорија сигурносне заједнице (*SCT*), хармонизоване политике и институционалистичке перспективе, студија нуди конкретне стратегије за превазилажење ових препрека.

На крају, истраживање представља Блискоисточну унију не само као теоријски концепт, већ као практичну визију трансформације регионалних односа – од конфронтације и фрагментације ка сарадњи, заједничком просперитету и дипломатији заснованој на дијалогу. Њено остварење могло би значајно допринети окончању циклуса ратова, смањењу

регионалне и глобалне несигурности и стварању стабилног, кооперативног међународног поретка.

Имајући све претходно наведено у виду, комисија је слободна да Наставно-научном већу Универзитета у Београду – Правног факултета предложи да прихвати овај рад као подобан за јавну одбрану, као и да одреди комисију пред којом ће Фарназ Салими бранити наведену докторску дисертацију, у чијем би саставу били потписници овог извештаја.

Београд, 26. мај 2026. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Др Бранко Ракић, редовни професор
Универзитета у Београду – Правног факултета

Др Душко Димитријевић, научни саветник
Института за међународну политику и привреду

Др Маја Лукић Радовић, ванредна професорка,
Универзитета у Београду – Правног факултета

**TEACHING AND SCIENTIFIC COUNCIL
UNIVERSITY OF BELGRADE – FACULTY OF LAW**

By decision of the Teaching and Scientific Council of the University of Belgrade - Faculty of Law, adopted at the session of March 30, 2026, we were appointed as members of the Committee for the review and evaluation of the doctoral dissertation of candidate Farnaz Salimi, written in English, under the title: “Perspectives of the Middle East Union Formation / Perspektive stvaranja Bliskoistočne unije”.

In this capacity, we submit to the Teaching and Scientific Council

**REPORT
ON THE COMPLETED DOCTORAL DISSERTATION**

1. Basic information about the candidate and the dissertation

1.1. Candidate information

Farnaz Salimi was born in 1992 in northern Iran, where she completed her primary and secondary education, as well as high school in the literature and social-humanities program in 2010. In the same year, she enrolled in basic academic studies at the Faculty of Law of Payame Nour University (PNU) in Tehran, where she obtained a bachelor's degree in basic law.

In 2018, she moved to Belgrade to continue her education at the Master's degree studies at the University of Belgrade. – Faculty of Law, Master of European Integration study program , in English. She defended her master's thesis entitled "The EU Approach to the Iranian Nuclear Crisis" before a committee consisting of: Prof. Dr. Branko Rakić, Prof. Dr. Bojan Milisavljević and Prof. Dr. Maja Lukić Radović. She completed her master's academic studies with an average grade of 8.38.

At the same faculty in 2021, she enrolled in doctoral studies, study program Law, International Law, narrow scientific field as a scholarship holder of the "World in Serbia" project.

During her doctoral studies, she passed the exam in the subject Methods of Scientific Research and Skills with a grade of 10; she defended her entrance thesis; she passed the first part of the oral doctoral exam in the subjects: Public International Law with a grade of 9, International Human Rights Law with a grade of 10 and European Integration Law with a grade of 10; she passed the second part of the oral doctoral exam in the subjects: Law of International Organizations with a grade of 10 and Diplomatic and Consular Law with a grade of 10; she defended her seminar paper and published a scientific article. The average grade she achieved was 9.83. Given that she

passed the exams and fulfilled all the obligations stipulated in the study program of doctoral academic studies for the first and second years, she fulfilled the condition to register a doctoral dissertation project, which she defended on November 20, 2023.

Her research interests include international law, international relations, regional integration, global governance, Middle East politics, human rights, and peace and security issues.

Her native languages are Persian and Azerbaijani, she is fluent in English, and has a working knowledge of classical Arabic, Turkish, German (B1) and Serbian (B1).

The candidate published the scientific article:

- „Iran and Saudi Arabia Conflict Causes”, *Harmonius* , no. 1/2023, p. 335-353 .

1.2. Doctoral dissertation information

Doctoral dissertation by candidate Farnaz Salimi, entitled: “Perspectives of the Middle East Union Formation / Perspektiva stvaranja Bliskoistočne unije” contains 228 pages, including table of contents, abstract, list of abbreviations, introduction, main text and bibliography, and is formatted in accordance with the current Instructions on the form and content of doctoral dissertations defended at the University of Belgrade dated November 13, 2019.

The dissertation was written in English under the supervision of Prof. Dr. Branko Rakić.

The text is divided into six chapters:

1. An Overview of the Middle East;
2. Necessity of the Middle East Union Formation;
3. Capabilities and Strengths of The Middle East Union Formation;
4. Obstacles to the Middle East Union Formation and Strategies to Overcome Them;
5. Current Framework of the Middle East Union;
6. The Clash of Civilizations! Scientific Prediction or Executive Project?!

Each chapter ends with a brief summary, while the dissertation is rounded off with a general conclusion that encompasses the entire discussion. The list of references is 35 pages long and includes sources in English, Persian, Arabic and Turkish, as well as a smaller number of sources in other languages, such as Spanish. The literature is classified into the following categories: books, articles, United Nations documents, theses and dissertations, other sources, useful links and films.

In accordance with the Regulation on the Procedure for Verifying the Originality of Doctoral Dissertations Defended at the University of Belgrade of 20.06.2018., the University Library "Svetozar Marković" verified the originality of the doctoral dissertation using the *iThenticate software* . The similarity index is 10%, and the identified individual similarities with other published texts are 1% in three cases and less than 1% in all other cases. The mentor, Prof. Dr. Branko Rakić, based on his review of the report, gave a positive assessment of the doctoral dissertation, determining that the aforementioned similarity index is a consequence of citations,

bibliographic data, references to legal regulations, use of general places and data and bibliographic data on the literature used, which is in accordance with Article 9 of the Regulation.

2. Subject and aim of the dissertation

The doctoral dissertation examines the prospects for the creation of a Middle East Union *as* a framework for regional cooperation, stability and sustainable development. The research analyzes the historical background, political circumstances, economic potential and structural challenges associated with regional integration in the Middle East.

The analysis in the dissertation combines qualitative comparative case studies and interdisciplinary methods, ensuring that the assessment of the Middle East Union is based on both empirical evidence and theoretical frameworks, further confirming the originality and scientific contribution of the research.

The main objective of the dissertation is to assess the feasibility of establishing a Middle East Union and to identify political, institutional and socioeconomic factors that may encourage or hinder such a process. Particular attention is paid to the analysis of existing regional organizations and initiatives in the Middle East, as well as comparative insights drawn from the experiences of other regional unions, such as the European Union (EU), the African Union (AU), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the Organization of American States (OAS) and the Union of South American Nations (USAN/UNASUR).

The dissertation further examines the internal capacities of the region, including economic resources, cultural similarities, and geopolitical importance, as well as the main obstacles to integration, such as regional conflicts, political fragmentation, and foreign policy influences. In this context, the research considers potential strategies and institutional frameworks that could contribute to overcoming these obstacles and strengthening regional cooperation.

Through this analysis, the dissertation aims to contribute to academic debates on regional integration and to offer a conceptual framework for understanding the possible emergence of a Middle East Union within the broader system of contemporary international relations.

3. The basic hypotheses underlying the research

The research is based on the general hypothesis that the creation of a Middle East Union represents a feasible and potentially effective framework for strengthening regional interstate cooperation, promoting peace and stability, and supporting the sustainable political and socio-economic development of the Middle East. Despite the region's long history of conflict, political fragmentation, and external influences, the study assumes that the Middle East possesses significant structural, cultural, and economic capacities that can serve as a basis for regional integration.

More precisely, the research is guided by a series of complementary hypotheses. First, it is based on the assumption that the Middle East, thanks to its geographical proximity, shared

historical experiences, cultural and civilizational ties, as well as significant economic resources, possesses the objective potential for establishing a regional union. Second, the research assumes that the main obstacles to such integration are not structural constraints, but primarily political conflicts, geopolitical rivalries and the influence of external actors on regional issues. Third, the dissertation assumes that the comparative experiences of other regional unions, particularly the European Union (EU), the African Union (AU), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the Organization of American States (OAS), and the Union of South American Nations (USAN/UNASUR), provide valuable institutional and political models that can serve as guidelines for the possible formation of a Middle East Union.

Finally, the study is based on the hypothesis that gradual institutional cooperation, confidence-building measures and strengthening regional dialogue mechanisms can represent real steps towards deeper regional integration in the Middle East. In this context, the research also assumes that theoretical approaches such as Democratic Peace Theory (*DPT*), Economic Peace Theory (*EPT*), Security Community Theory (*SCT*), as well as institutional perspectives on policy harmonization, represent important analytical frameworks for understanding how regional cooperation can develop and how existing political tensions and conflicts in the Middle East can be gradually mitigated through institutionalized cooperation and interdependence. In this sense, the concept of a Middle East Union is considered not only as a theoretical construct, but also as a potential long-term framework for addressing regional challenges and promoting collective stability and development. The above hypotheses are tested through qualitative comparative case studies and interdisciplinary analysis, ensuring that the research results are empirically grounded and provide original insights into the study of regional integration in the Middle East.

4. Brief description of the content of the dissertation

Chapter I, “An Overview of the Middle East”, provides the conceptual and analytical basis for the research. This chapter examines the meaning and development of the term “Middle East” , its geographical and demographic characteristics, and the historical processes that have shaped the region. Particular attention is paid to the emergence of nationalism, the impact of major global and regional conflicts, and contemporary wars in the region. The chapter also introduces the hypothesis of the formation of a Middle East Union and discusses comparative models of regional integration, including the African Union (AU), the European Union (EU), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the Organization of American States (OAS), and the Union of South American Nations (USAN/UNASUR).

Chapter II, “Necessity of the Middle East Union Formation”, analyses the political, economic and institutional reasons that make regional integration in the Middle East desirable. This chapter discusses the potential role of regional cooperation in reducing conflicts, fostering economic reforms and strengthening democratic governance, human rights, peace and stability in the member states. It also assesses the broader implications of establishing a Middle East Union

for Europe and the international community, in particular with regard to migration, energy security and global stability.

Chapter III, “Capabilities and Strengths of The Middle East Union Formation” focuses on the structural capacities that can support regional integration in the Middle East. It analyzes the cultural, religious, linguistic, economic, and political similarities among the states of the region, as well as the availability of strategic resources such as energy, natural resources, and human capital. The chapter also discusses the geopolitical and economic importance of key regional actors, including the Gulf States, Iran, Saudi Arabia, Turkey, and Egypt, highlighting their potential role in supporting regional integration.

Chapter IV, “Obstacles to the Middle East Union Formation and Strategies to Overcome Them” addresses the main political, social, and geopolitical barriers to regional integration. This chapter analyzes internal challenges such as ethnic and sectarian divisions, as well as external factors, including foreign intervention and geopolitical rivalries. In addition, it discusses various theoretical approaches that may contribute to overcoming these obstacles, including Democratic Peace Theory (*DPT*), Economic Peace Theory (*EPT*), Security Community Theory (*SCT*), and institutionalist approaches to policy coordination.

Chapter V, “Current Framework of the Middle East Union” provides an overview of existing regional institutions and initiatives that could represent potential foundations for future integration. It analyses political organizations, economic and financial institutions, mechanisms for cooperation in the fields of defense and security, and educational and cultural institutions operating in the region. This analysis assesses the extent to which existing regional frameworks can contribute to the gradual development of a more integrated regional structure.

Chapter VI, “The Clash of Civilizations! Scientific Prediction or Executive Project?!”, critically examines the theoretical and political implications of the “Clash of Civilizations” thesis and its impact on international relations and regional dynamics in the Middle East. This chapter analyzes how such narratives can contribute to the ethnicization and sectarianization of politics. As a counterpoint to this thesis, the concept of “dialogue among civilizations”, originally proposed by former Iranian President Mohammad Khatami, is introduced as an alternative intellectual and diplomatic approach based on dialogue and cooperation among civilizations, emphasizing mutual understanding, intercultural dialogue, and peaceful coexistence of societies. The chapter further discusses approaches based on dialogue and cooperation among civilizations and concludes by emphasizing the importance of dialogue-oriented diplomacy as a potential path to greater regional cooperation.

The dissertation concludes with a comprehensive synthesis of the research results and presents final conclusions on the prospects, challenges, and potential implications of establishing a Middle East Union within the broader framework of contemporary international relations. Each chapter of the dissertation contains a separate conclusion summarizing its main findings, while the final section of the dissertation provides a general conclusion that integrates the results of the entire research and highlights the overall implications of the study.

Together, these chapters provide a comprehensive framework for assessing the feasibility, challenges, and strategic pathways for establishing a Middle East Union. The analyses are based on historical data, policy documents, and comparative studies, ensuring the empirical validity and originality of the research.

5. Achieved results and scientific contribution of the dissertation

The research conducted in this dissertation has yielded a number of significant results regarding the social, economic, political and legal perspectives of the formation of a Middle East Union. Through a comprehensive interdisciplinary analysis that brings together international law, regional studies, political science, political economy and comparative models of integration, the dissertation provides a framework for assessing both the potential and challenges related to the establishment of a Middle East Union. The research shows that the permanent fragmentation of the Middle East is not an inevitable state, but rather a historically constructed and politically maintained situation. In this sense, it is argued that a structured framework for regional integration could significantly contribute to the stabilization and transformation of the region.

One of the central findings of this research is the identification of structural foundations that could support regional integration in the Middle East. The dissertation shows that, despite political rivalries and conflicts, the region possesses numerous integrative elements, including shared cultural and religious traditions, interconnected historical experiences, comparable legal structures, economic complementarity, and significant energy and natural resources. These common features may represent a potential basis for the gradual formation of a cooperative regional framework, similar to those developed in other parts of the world.

Methodologically, the dissertation applies a qualitative research approach, based primarily on comparative case studies of regional integration initiatives around the world, including the European Union (EU), the African Union (AU), the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), the Organization of American States (OAS) and the Union of South American Nations (USAN-UNASUR). Through this comparative framework, the research identifies transferable lessons, institutional models and strategies relevant to the Middle East. This approach allows for the identification of applicable institutional models, best practices and strategic experiences that can be useful for the region. The research also includes document analysis, through a review of international agreements, policy documents, reports of regional organizations and historical data. Primary data sources include international agreements, policy documents, official reports of regional organizations, and historical records, which were systematically analyzed to ensure the validity and reliability of the findings.

This methodology allows for an interdisciplinary assessment that combines perspectives from international law, political science, economics, and regional studies to assess both the potential and challenges associated with the formation of a Middle East Union. A comparative analysis of existing regional organizations shows that regional integration often emerges precisely in regions that have historically been marked by conflict, fragmentation, and political instability.

This finding suggests that the Middle East, despite its existing differences, also possesses real opportunities for institutionalized cooperation.

Another important result of the dissertation concerns the necessity of regional integration as a mechanism for conflict resolution and long-term peacebuilding. The research shows that many armed conflicts in the Middle East are sustained by structural insecurity, economic inequalities and the absence of institutionalized mechanisms for regional dialogue and cooperation. By proposing the establishment of a Middle East Union, the study provides a conceptual framework through which interstate disputes, proxy conflicts and ethnic-sectarian tensions could gradually be replaced by institutional cooperation and rules-based interaction. In this sense, the dissertation emphasizes that regional integration could significantly contribute to breaking the cycle of wars, reducing military tensions and alleviating the persistent atmosphere of insecurity to which populations across the region are exposed. Such stabilization would not only benefit Middle Eastern societies, but would also contribute to global peace and international stability.

The dissertation further shows that regional integration in the Middle East could play an important role in strengthening global security and combating international terrorism. The existing fragmentation of the region has created political and security vacuums that have contributed to radicalization and enabled the operation of extremist groups and transnational terrorist networks. The research indicates that stronger regional cooperation in the field of security, intelligence sharing, border management and institutional coordination would significantly improve the capacities of states to prevent radicalization, dismantle terrorist organizations and strengthen collective security. In this sense, the proposed Middle East Union could function as a regional security community capable of addressing common threats through cooperative mechanisms rather than unilateral military responses.

One of the key findings of the research also relates to the strategic importance of the Middle East for global energy security. The region has some of the world's largest reserves of oil, natural gas and increasingly significant renewable energy sources. However, political instability and geopolitical rivalries have often disrupted energy markets and created uncertainty in global supply chains. The dissertation shows that establishing a cooperative regional framework could contribute to stabilizing energy production, better coordination among producing countries and ensuring more predictable energy flows to international markets. By fostering cooperation in the areas of energy infrastructure, energy transition and resource management, the Middle East Union could play a constructive role in stabilizing the global energy system.

The research also identifies the potential contribution of regional integration to improving human rights and humanitarian conditions in the Middle East. The dissertation suggests that the establishment of regional institutions, such as judicial bodies, human rights mechanisms and frameworks for policy coordination, could strengthen the protection of fundamental rights and foster greater compliance with international humanitarian law. In particular, it emphasizes that regional institutionalization could contribute to the prevention of serious violations of rights, including war crimes and crimes against humanity, by improving accountability, transparency and cooperative legal mechanisms. By promoting democratic governance, the rule of law and regional

human rights standards, the proposed union could contribute to improving the dignity, security and well-being of populations across the region.

A significant result of the dissertation is the analysis of the main obstacles that have historically hindered regional integration in the Middle East. The research considers the role of sectarian divisions, geopolitical rivalries, external military interventions, structures of economic dependence, and ideological narratives that maintain the fragmentation of the region. Special attention is paid to the critical analysis of theories and discourses that present the Middle East as a region inherently incapable of cooperation, including interpretations related to the thesis of the clash of civilizations and regional disintegration. By showing the political and discursive nature of these narratives, the study offers an alternative perspective that emphasizes the region's capacity for cooperation and institutional development.

In addition, the dissertation contributes to the academic literature by proposing a number of theoretical and practical strategies for overcoming obstacles to regional integration. Drawing on theoretical frameworks such as Democratic Peace Theory (DPT), Economic Peace Theory (EPT), Security Community Theory (SCT), institutionalist approaches, and the harmonization of public policies within regional cooperation, the research suggests possible avenues through which Middle Eastern states could gradually build mutual trust, harmonize policies, and establish functional cooperation in the economic, political, and security spheres.

An analysis of existing regional organizations and cooperation initiatives also shows that the countries of the region have been aware of the need for regional integration for decades. Over time, various initiatives have been launched in the areas of monetary and financial cooperation, trade and economic coordination, cultural and educational cooperation, as well as defense and security arrangements. These efforts indicate that the idea of regional cooperation is not new, but has long been considered necessary to address common challenges and advance collective interests. However, most of these initiatives have remained fragmented, institutionally weak, and insufficiently coordinated. In many cases, their effectiveness has been further limited by political divisions in the region, as well as external influences and competing geopolitical interests. Consequently, while these initiatives represent important initial steps towards regional cooperation, they have not yet evolved into a comprehensive and coherent framework for integration. The dissertation therefore suggests that such cooperation could be significantly enhanced through the establishment of a broader regional union based on an international treaty, which would provide institutional cohesion, policy coordination, and long-term strategic orientation, similar to integration processes in other parts of the world.

In addition to theoretical contributions, the dissertation provides a comprehensive mapping of existing political, economic, security, and cultural institutions in the Middle East, demonstrating that these organizations could constitute the institutional basis for a future regional union. By analyzing political organizations, economic cooperation frameworks, security arrangements, and cultural initiatives, the research shows that the region already possesses the initial institutional infrastructure needed for deeper cooperation.

Finally, the dissertation contributes to contemporary debates in the field of international relations and international law by challenging deterministic narratives that present relations among civilizations as inherently conflictual. Through a critical analysis of the “Clash of Civilizations” thesis and emphasizing the importance of dialogue, cooperation, and institutional development, the study shows that long-term peace in the Middle East requires a shift from the logic of confrontation to a dialogue-based diplomacy within the framework of the concept of “Dialogue among Civilizations” and cooperative regional governance. In this context, the proposed Middle East Union presents itself not only as a political project, but also as a broader vision of transforming regional relations from competition and confrontation to cooperation and shared prosperity.

Overall, the results of this dissertation demonstrate that the formation of a Middle East Union, while a complex and long-term process, could be a realistic and potentially transformative path for the region. By addressing the structural causes of conflict, fostering institutional cooperation, strengthening human rights protection, ensuring energy system stability, and enhancing regional security, such an initiative could significantly contribute to breaking the cycle of war, reducing global insecurity, and building a more stable and cooperative international order.

The originality of this dissertation is reflected in the systematic connection of theoretical frameworks with empirical regional analysis, whereby the Middle East Union is presented not only as a conceptual idea, but as a feasible institutional framework based on the legal, political and socio-economic realities of the region. This concept represents a significant scientific novelty, because despite its obvious relevance, it has been relatively rarely researched so far, mainly due to the political sensitivity and complexity of the region, which further emphasizes the scientific contribution of this dissertation.

6. Conclusion

The dissertation demonstrates that the formation of a Middle East Union represents a feasible and transformative framework for regional cooperation, stability, and sustainable development. Despite long-standing conflicts, political fragmentation, and external influences, the Middle East possesses significant cultural, historical, economic, and institutional capacities that could support integration.

The study highlights that regional integration can:

- to reduce armed conflicts, military tensions and regional instability, contributing to long-term peace.
- o strengthen the protection of human rights and respect for international humanitarian law, preventing war crimes and crimes against humanity.
- Improve energy security through coordinated management of oil, gas and renewable resources, which benefits both the region and the global community.
- to advance regional and global security by enabling cooperative mechanisms to combat terrorism and transnational threats.

- provide a framework for policy harmonisation and institutionalised cooperation in the economic, political, defence and cultural domains.

The dissertation also identifies structural, political and discursive obstacles to integration, including sectarian divisions, geopolitical rivalries, external interventions and fragmented regional initiatives. Drawing on comparative experiences of other regional unions and theoretical approaches such as democratic peace theory (DPT), economic peace theory (EPT), security community theory (SCT), harmonized policies and institutionalist perspectives, the study offers concrete strategies for overcoming these obstacles.

Ultimately, the research presents the Middle East Union not only as a theoretical concept, but as a practical vision for transforming regional relations – from confrontation and fragmentation to cooperation, shared prosperity, and dialogue-based diplomacy. Its realization could significantly contribute to ending the cycle of wars, reducing regional and global insecurity, and creating a stable, cooperative international order.

Taking all of the above into account, the committee is free to propose to the Academic Council of the University of Belgrade - Faculty of Law to accept this work as suitable for public defense, as well as to designate a committee before which Farnaz Salimi will defend the aforementioned doctoral dissertation, which would include the signatories of this report.

Belgrade, May 26, 2026

COMMITTEE MEMBERS

Dr. Branko Rakić, full professor
University of Belgrade – Faculty of Law

Dr. Duško Dimitrijević, scientific advisor at the
Institute for International Politics and Economics

Dr. Maja Lukić Radović, associate professor,
University of Belgrade – Faculty of Law